

Smrt v literaturi

(Ob spominskih dneh vseh rajnih)

Smrt nas že od nekdaj poglavitno vznemirja. Vprašanje o pomenu bolezenskih preizkušanj, trpljenja, odmiranja in smrti je neposredno povezano z življenjem. saj utemeljuje njegov smisel ali pa nesmisel. Smrt eksistencialno pogojuje naše bivanje. Pomen človekovih zadnjih stvari naposled z rdečim svinčnikom dokončno prečrta vso neresnično navlako življenja. Prav zaradi smrti je človekovo življenje nenadoma drugače utemeljeno. Človekov družbeni in ekonomski položaj, njegova zunanja slava strmoglavljuje sedaj v temo. Medčloveška razmerja, zavest duhovne povezanosti z najbližjimi svojci in prijatelji, zven nekega daljnega, nežnega večnega bivanjskega utripa tako za mene kot za tebe zadobi osnovni pomen.

Zato ni čudno, da je smrt ena poglavitnih umetniških tem, ki je našla pot v dragocene romane, pesnitve, drame, slikarije, kipe ali pa glasbo. V literaturi ni smrt le sredstvo napetosti in groze v kriminalnih in fantastično utopičnih romanah, temveč osnovna vezna posoda velikih besednih umetnin. Ze naslovi nekaterih velikih del svetovne literature izdajajo ustroj umetnin in namene avtorjev, katere je kot poglavitna naloga zaposlovalo spraševanje o življenju in smrti, spraševanje o skrivnostnem smislu bivanja.

Veliki ruski pisatelj Lev Tolstoj, ki je veliko razmišljal o življenju, smrti in vstajenju, je eno svojih najbolj znanih, branih in dragocenih novel poimenoval »Smrt Ivana Iliča«, medtem ko je drugi dal naslov »Tri smrti« in tretji »Živi mrlič«. Sodobnik velikega pravkar omenjenega ruskega pisatelja knez Aleksej Tolstoj je objavil še danes opazno delo »Smrt Ivana Groznega«, ki je vzbudila veliko zanimanje občinstva. Neka novela znanega ruskega dramatika in novelista Antona Čehova bistveno obkroža problem smrti in se imenuje »Uradnikova smrt«. Sloviti Francoz Voltaire je avtor znamenite filozofske-zgodovinske študije »Smrt Julija Cezarja«, Balzac je napisal prozo »Smrtne želje« in Sved Par Lagerkvist, ki so ga nekoč zelo radi brali tudi na Slovenskem, je objavil delo »Ahasverjeva smrt«. V srednjem veku in v religiozni literaturi je smrt metafizično utemeljena kot prehod v oblike večnega bivanja. V sodobni literaturi pa se pojavi tu in tam tudi kot paradoks življenja, kot cinična prekinitve življenjske poti, kot dokončna oblika bivanjskega obupa. Francoski pisatelj Louis-Ferdinand Celine je objavil eno ključnih del moderne literature in mu dal naslov »Smrt na kredit«. »Smrt popoldne« je naslov proznega dela ameriškega Nobelovega nagrajenca Ernesta Hemingwaya, medtem ko predstavlja »Smrt trgovskega potnika«, ki jo je napisal Amerika-

Lev Detela

dalje na 3. strani ■

ZMEDENOST IDEJ SPRIČO PROBLEMOV

Ko poslušamo izjave politikov in državnikov po radiu in televiziji ali ko beremo v dnevnikih komentarje o političnem dogajanju v lastnih državah in po ostalem svetu, imamo ves čas neprijeten občutek, da so zmedeni in da ne vedo, kako naj bi se rešili problemi, o katerih govorijo. Kako naj bi rešili npr. problem inflacije? Kako potegniti iz jarka zavoženo gospodarstvo? Kje začetki z razorožitvijo? Kako zločiti terorizem? Kako pomagati tretjemu svetu v boju proti lakoti in h gospodarskemu napredku? Kakšen odnos zavzeti do boja odvisnih narodov za narodno neodvisnost? Kako pripomoči do zmage človečanskim pravicam in demokraciji? Kaj storiti, da bi pomagali narodom, ki so se znašli pod totalitarnimi ali generalskimi diktaturami, npr. na Poljskem? In kako reformirati lastne države v duhu večje učinkovitosti zakonov in državnih institucij?

Ko razmišljamo o velikanskem potencialu znanja, ki ga predstavljajo univerze, znanstvene akademije in vsakovrstne druge znanstvene ustanove v modernih državah, se moramo naravnost čuditi, kako malo ta bogati znanstveni potencial prispeva k reševanju omenjenih in drugih problemov. Na čigavi strani je krivda za to? Zdi se nam, da na obeh straneh. Ko poslušamo politike in časnikarje, se ne moremo ubraniti vtisu, kako malo poznajo bistvo problemov, katere naj bi reševali. Ko govorijo o njih, se poslužujejo najbolj obrabljenih fraz, v resnici pa nimajo niti najmanjše predstave, kako bi bilo treba tiste probleme rešiti, kot npr. danes v Libanonu ali glede reševanja energetske krize na svetu ali problem inflacije ali bo-

ja proti terorizmu ali pri odpravljanju prezadolženosti nekaterih držav. Isto velja glede atomskega in drugega oboroževanja. Vsi so proti njemu, a nihče ne ve, kaj bi bilo treba storiti, da bi se sporazumeli za konec te blaznosti, ki pelje človeštvo naravnost v kolektivni samomor.

Po drugi strani pa se tudi zdi, da je potencial znanja na univerzah, akademijah in v neštetihih znanstvenih institucijah že davno sam sebi namen ali da služi le kot rezervoar znanja za čim večje tehnične dosežke v službi tistih, ki vladajo. Težko, da gre mimo kaka novica o tem ali onem slovitom znanstveniku, npr. Nobelovem nagrajencu, da bi ne bilo omenjeno, da je svoj čas ali pa še pred kratkim deloval v kaki znanstveni ekipi, ki je pripravljala kako novo atomsko orožje. To velja tako za ameriške kot sovjetske znanstvenike, saj je sodeloval pri izdelavi atomskih bomb celo slavni Zaharov, kot svojčas že Einstein. To pomeni, da je znanost takorekoč vedno in povsem na razpolago oblastnikom, ne pa da bi skušala ona prevzeti pobudo za reševanje velikih problemov na svetu in da bi skušala svetovati politikom in jim navdihovati nove ideje.

To velja tako za svet kot celoto kot tudi za posamezne države. Nikjer nimajo znanstveniki kake pomembne, kaj šele odločilne besede pri reševanju problemov, pa naj gre za politične, gospodarske ali socialne probleme. Če so kritični do »rešitev« politikov in zgolj tehnikov, se jih proglašajo za nergače in marsikje jih naženejo z univerz. Reševanje problemov je prepuščeno nevednežem, demagogom in celo korumpiranim ljudem.

dalje na 7. strani ■

Zagotovila predsednika SZDL Slovenije

Predsednik republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Franc Šetinc, ki je bil pred dnevi na obisku pri Slovenski kulturno-gospodarski zvezi v Trstu in Gorici, je v zvezi z zadnjimi stabilizacijskimi ukrepi jugoslovanske zvezne vlade naglasil, da »ostaja politika odprte meje trajna in temeljna vrednota, ki je trenutni zastoji ne bi smeli prizadeti«. Iz izvajanj Franca Šetince je dalje razvidno, da so ukrepi zvezne vlade izrazito gospodarske narave in zlasti časni, kar pomeni, da bodo ostali v veljavi vse dotlej, dokler se Jugoslavija ne bo izmotala iz najhujših težav. Predsednik

SZDL je dejal, da bodo pristojne oblasti v Sloveniji »liberalno« tolmačile nove predpise glede prehodov čez mejo, tako da ne bi imelo škode zlasti sodelovanje na kulturnem in športnem področju.

Francoz Šetinc je obravnaval tudi posledice, ki jih imajo omejitve zvezne vlade na gospodarstvo Trsta, Gorice, Čedad, Trbiža in vsega področja ob meji, kjer ima zaradi odsotnosti jugoslovanskih kupcev škodo predvsem trgovina na drobno. V tej zvezi je dejal, da se nudi zdaj priložnost za začetek sodelovanja na kvalitetnejši ravni, kar je v skladu tudi s črko in duhom osimskega sporazuma.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 31. oktobra, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Mladinski oder: »Stopinje po zraku«; 11.00 Sestanek z... 11.15 Nabožna glasba; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 12.30 Glasba po željah; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Nediški zvon; 14.40 Šport in glasba ter prenosi z naših kulturnih prireditve; 19.00 Poročila.

■ PONEDELJEK, 1. novembra, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Narodnozabavna glasba; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Mladinski oder: »Jelkina bolečina«; Radijska igrice; 11.30 Beležka; 12.00 Pesmi... v spomin; 13.00 Poročila; 13.20 Gospodarska problematika; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih (umetniško branje): Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.30 Glasbene skica; 14.55 Naš jezik; 15.00 Šport; 16.00 Skladbe za godalni orkester; 17.00 Glasbena ura v Marijinem domu pri sv. Ivanu v Trstu; 18.00 Od Milj do Devina; 19.00 Poročila.

■ TOREK, 2. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Povejmo še kaj o otrocih; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.35 Beležka; 12.30 Zborovska glasba; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih (umetniško branje): Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.30 Kam, Peter Pan?; 15.30 Evergreeni; 16.35 Instrumentalni solisti; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Izvirna radijska igra: Bruno Pertot: »Vernih duš dan«; 19.00 Poročila.

■ SREDA, 3. novembra, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Narodnozabavna glasba; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.10 Aloj Rebula: Piccolominijev prihod; 11.30 Beležka; 12.00 Pod Matajurjan; 12.30 Zborovske pesmi slovenskih tržaških skladateljev; 13.00 Poročila; 13.20 Nacionalno vprašanje v zadnjih desetletjih cesarsko-kraljevega Trsta; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih (umetniško branje): Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.55 Naš jezik; 16.35 Instrumentalni solisti; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Na goriškem valu; 19.00 Poročila.

■ ČETRTEK, 4. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Slovenci v Združenih državah Amerike in njihova dejavnost med prvo svetovno vojno; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Beležka; 12.40 Cecilijanka 81: zbor »Štandrež« in »Miren«; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih (umetniško branje): Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.30 Otroški kotichek: »To je pa laži!«; 15.00 Beseda ni konj; 16.20 Instrumentalni solisti; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Četrtekova srečanja; 19.00 Poročila.

■ PETEK, 5. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Beležka; 12.00 Pogovori o kulturi; 12.40 Cecilijanka 81: zbor iz Sel na Koroškem in zbor »Fantje izpod Grmade«; 13.00 Poročila; 13.20 Naša gruda; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih (umetniško branje): Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.55 Naš jezik; 16.25 Instrumentalni solisti; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Poročila.

■ SOBOTA, 6. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 9.00 Sobotni trim; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Simfonični orkester Radiotelevizije Ljubljana pod vodstvom Sama Hubada; 11.30 Beležka; 12.00 »Bom naredu st'zdice, čjer so včas'b'le«, glasnik Kanalske doline; 12.40 Cecilijanka 81; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih (umetniško branje): Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.30 Otroški kotichek: »Najdihojca«; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Duo Pahor-Samsa v našem studiu; 18.00 Beležke o gledališkem dogajanju doma in od drugod; 19.00 Poročila.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 — Odgovorni urednik: Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart. Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

»Nič enotnosti med brati«

V slovenskih kulturnih in političnih krogih na Koroškem pozitivno ocenjujejo potek in zaključke dvodnevne simpozija na univerzi v Celovcu ki se je končal v soboto, 23. t.m. Potekal je pod pomenljivim geslom »Nič enotnosti med brati«. Simpozij je priredila delovna skupina z univerze, ki jo sestavlja 10 mladih asistentov in ki si je kot posebno nalogo postavila znanstveno proučevati odnose med večino in manjšino, pri čemer ji kot izhodišče predstavlja koroški primer.

Na simpoziju so predavali Mario Erdheim iz Züricha, Klaus Ottomeyer iz Berlina, Gero Fischer in Christian Ehalt z Dunaja in Francoz Guy Heraud. Slednji je podal pregled položaja narodnih manjšin v Evropi. Dela na simpoziju pa so potekala v okviru posameznih komisij.

Prireditelji so izjavili, da so sicer zadovoljni, ker se je simpozija udeležilo še kar lepo število mladih, vendar so obžalovali, da njihova pobuda skoraj ni imela odmeva v nemškem tisku na Koroškem. Za to priložnost so na univerzi priredili obširno dokumentarno razstavo, ki je pomenila

pregled zgodovine koroških Slovencev od konca prejšnjega stoletja, preko plebiscita leta 1920, nacističnega preganjanja in sedmojuljske zakonodaje pred nekaj leti do danes.

Mladi znanstveniki s celovške univerze skušajo predvsem ugotoviti in spoznati družbene, psihološke, gospodarske in druge dejavnike, ki so in še odločilno vplivajo na odtujevanje koroškega Slovenca od lastnega narodnega tkiva in izvora. Odnose med večino in manjšino skušajo preučiti torej zlasti sociološko, v širšem pomenu te besede, in ne samo zgodovinsko, se pravi z naštevanjem dejstev in dogodkov v časovnem zaporedju.

V tem sta torej smisel in novost prizadevanj mladih slovensko in nemško govorečih znanstvenikov s celovške univerze, katerih delo in trud bi morala vplivati tudi na splošno politično vzdušje na Koroškem, ki slovenski narodni manjšini niti zdaleč ni naklonjeno. To pa je tudi ena vidnih posledic napačnega pojmovanja odnosov med večino in manjšino, ki pa jima je usojeno skupno živeti v isti deželi.

Zanimanje za slovansko kulturo

Prejšnji teden sta znani založniški hiši »Arte e Pensiero« iz Firenc in prav tako znana milanska založniška hiša »Jaca Book« predstavili novo knjižno zbirko, ki jo bosta skupno izdajali. Naslov zbirke je »Slavica«. Pobuda je v italijanski javnosti doživela precejšnje zanimanje, saj je bilo čutiti veliko povpraševanje po podobnih publikacijah, ki bi javnosti predstavljala slovanske narode.

Novo zbirko so predstavili uredniki obeh založniških hiš, prisotni pa so bili tudi znani slavisti in predstavniki italijanske kulture. Med drugimi sta bila na slovesnosti prisotna tudi Vladimir Maksimov in srbski pisatelj Branimir Šepanovič, ki sta predstavila svoji deli.

Založba si je postavila zelo odgovoren cilj, da bi vsaka dva meseca izdala novo

knjigo najpomembnejših sodobnih slovanskih pisateljev, a tudi esejistov. Med drugimi naj bi v kratkem natisnili dela pisateljev Vladimova, Grossmana, Andrzejewskega idr. Seveda pa bi izdajali tudi klasike iz literature slovanskih narodov, predvsem bi tako lahko zagledala dan tista dela, ki še niso bila prevedena v italijanščino.

Prav gotovo je ta založniška pobuda pomembna pridobitev za italijansko publicistično dejavnost, saj je italijanska javnost, kot je bilo tudi rečeno med predstavitvijo, doslej premalo poznala kulturo in stvarnost v vzhodni Evropi. Knjige, ki bodo izšle pri novi zbirki, pa bodo gotovo pripomogle h globljemu spoznavanju tistega sveta, ki je za Italijane velikokrat tuj

Prejeli smo

Tiskovno poročilo mladinske sekcije SSK

Mladinska sekcija Slovenske skupnosti v Trstu je objavila tiskovno poročilo, v katerem pozitivno ocenjuje udeležbo svojega predstavnika na 11. kongresu Zveze socialistične mladine Slovenije, ki je bil 23. in 24. oktobra v Novem mestu. Kot gost se je udeležil kongresa v imenu mladinske sekcije SSK Boris Artač. Kot ostali gostje iz zamejstva, iz drugih jugoslovanskih republik in iz tujine je imel priložnost, da je pozdravil zborovalce, in sicer v 2. komisiji, ki je razpravljala o političnih vprašanjih.

Predstavniki SSK je izrazil zadovoljstvo, da mora slediti delu mladinske družbenopolitične organizacije, opozoril pa je na vztrajno zahtevo slovenske narodne skupnosti v Italiji po globalnem zaščitnem za-

konu. S tem v zvezi je omenil nekaj zadnjih zaskrbljivih dogodkov, kot so prepoved slovenščine v pokrajinskem svetu, nezadržno krčenje našega narodnega ozemlja s številnimi razlaščanja in drugo. Zaskrbljenost je izrazil tudi zaradi nedavnih varčevalnih ukrepov v Jugoslaviji, ki hromijo odprto mejo. Redni in pogosti, predvsem kulturni stiki z matico so namreč za manjšino zelo pomembni in jih je treba še naprej krepiti.

Ob omenjanju stikov, ki jih ima mladina Slovenske skupnosti s podobnimi mladinskimi organizacijami in s številnimi manjšinami v Zahodni Evropi, je Artač ob koncu poudaril pomen povezave in medsebojne podpore med vsemi Slovenci, ne glede na razlike in državne meje.

Sodobno kmetijstvo

PREZIMOVANJE SOBNIH RASTLIN

Prezimiti rastline z vseh celin, posebno v mestnih stanovanjih, ni enostavno, a je nujna skrb, kajti cvetice potrebujejo za svoj obstoj počitek, sicer bi se prehitro izčrpale in prenehale cveteti. Zato vsako rastlino pregledajmo, če je niso napadli zajedavci, sproti pa jim odstranjujemo suho orumenelo listje, ki pa ga ne smemo trgati, da rastlini ne prizadenemo pozimi težko celjivih ran, v katere se rade naselijo glivične bolezni. Zato liste s škarjami odrežimo in del peclja pustimo na stebelcu.

Že zdaj prenehamo z vsakršnim gnojenjem in zalivamo vedno manj, kajti pretirano zalivanje je nevarno, saj prevelika vlaga povzroča gnitje korenin in nastanek plesnobe; vodo, ki po zalivanju ostane v podstavkih, je treba odliči.

Smrt v literaturi

■ nadaljevanje s 1. strani

nec Arthur Miller, enega izmed vrhov sodobne dramske ustvarjalnosti. Smrt se pojavi tudi v literaturi sodobnih ruskih in drugih disidentov. »Smrt se imenuje engelchen« je naslovil svoj popularni roman Slovak Vladislav Mnačko. Smrt pa se pojavlja tudi kot milijonsko brana uspešnica, kar je lepo razvidno na delu Angleža Evelynna Waugha »Smrt v Hollywoodu«.

Smrt je ena poglavitnih tem nemške literature, prisotna že v delih velikih klasikov Goetheja in Schillerja in navzoča v novem času na primer v slovenščino prevedenem romanu Hermanna Brocha »Vergilova smrt«.

Ni čudno, da je vedno znova vznemirjala slovenske pesnike in pisatelje. »Prijazna smrt, predolgo se ne mudi«, je že v »Sonetih nesreče« zapel France Prešeren. Vedno znova je ta veliki poet slovenskega naroda ranjen in krvaveč zadel na območja smrti in jo v neizprosni in slikovitih verzih literarno utemeljil. »Odporna in dan so groba vrata« beremo v pretresljivi pesmi »Memento mori« in smrt Prešernovega prijatelja Matije Čopa je porodila eno najdragocenejših Prešernovih pesmi. »Eros in tanatos« — ljubezen in smrt — sta velika motiva globinske poezije Alojza Gradnika in tudi dragoceni in drugačni pesnik France Balantič je plapolal v ognju, v naročju smrti. »Ljubezen in smrt« je pesniška knjiga na Japonskem živečega Vladimira Kosa in »Deček in smrt« Lojzeta Kovačiča je eno od poglavitnih proznih del sodobne slovenske literature. Tudi nepozabni Edvard Kocbek je v svojih delih veliko razmišljal o problemu smrti. Z omembo nekaterih del o življenju in smrti pa smo le bežno prodrli v svet velike literature o usodi človekovega bivanja. Knjige o življenju in smrti ponjelo knjižnice svetla. Naslovi posameznih del velikokrat ne izdajo poglavitnega pisateljevega namena, prodreti v skrivnost smrti. Smrt se velikokrat skriva v popolnoma drugačnih kuliserijah, v soncu in zelenih gozdvih, v modrini morja, v elegantnih gradovih in v silovitem ljubezenskem čustvovanju. Kot raste iz trpljenja in smrti zavest večnega življenja, kot je že zapisal vidni ruski pisatelj Fedor Dostopovski, tako preži v bleščavi dneva in bivanjskega sijaja neznanka smrt, zelo daljna, a vendar tako znana.

Prostore, kjer bomo prezimovali rastline, je treba prezračiti in osušiti ter omogočiti dovolj svetlobe in preprečiti dostop mrzlemu zraku. Okvir na oknih prelepimo s termobandom.

Cvetice pustimo čimdalje na prostem, da skrajšamo dolgo prezimovanje in v stanovanje prenesimo le najbolj občutljive lončnice. Vse rastline ne prenesejo enako zimske temperature.

S hladnimi 2 do 6 stopinj se zadovoljijo naslednje lončnice: fatschedera, japonska trdočeska, lovor, nageljni, oleander, pasionka, pelargonije, rožmarin, siebolijeva hormulica in zvončnice, ki jih lahko prezimimo v svetlih, suhih kletih in hladnih sobah, nekatere celo na svetlih stopniščih in hodnikih, kjer ni preveč prepiha. Praproti in gozdne ciklame prezimimo v hladnih prostorih, nikakor pa ne na balkonih ali zunanjih oknih, kajti zmrzovanje zemlje je v lončkih močnejše kot v naravi, kjer greje rastlino odpadlo listje in sneg.

Pod srednjeplojimi prostori od 6-10 stopinj razumemo nekurjene prostore, ki pa jih od časa do časa ogrejemo tako, da spustimo vanje zrak iz sosednjih kurjenih prostorov. V njih prezimimo abuthlon, asparagus, fatsijo ali aralijo, azalejo, klivijo, judovsko brado, sobno lipo in sukulente.

V tople, kurjene prostore pridejo afriška vijolica, bromelij, difenbahija, fikusi, filodendroni, praproti, peperonije, sanseverija in vodenke. Prilagodljive za hladne in tople pa so sobna vinika, klorofitum, ciperus in bršljani.

Gomolje begonije moramo vzeti iz prsti, zaviti v časopisni papir in shraniti v zračnem prostoru pri 10 stopinjah. Ne glede, kje so shranjene, občutijo rastline veliko pomanjkanje svetlobe, posebno pa so občutljive rastline z mehкими sočnimi listi, ki pa v pretoplem okolju poganjajo bledikave poganjke, zdvijajo, se raznežijo

in propadejo. Imejmo jih blizu oken, a čimdalje od peči in radiatorjev. Pozimi je zelo važno zalivanje po potrebi. Kaktusom, ki jih prezimujemo pri nizki temperaturi, pa sploh odtegnemo vso vodo. Večina rastlin počiva in zadošča, da je prst le nekoliko važna, saj je manj škodljivo, če rastlina trpi žejo, kakor da ima preveč vlage. Izjema so sobnice v zakurjenih prostorih, ki le delno počivajo ali pa sploh ne in jih moramo oskrbovati z vodo, a ne pretirano.

Enako važno je zračenje, saj nezadostni dotok svežega zraka enako škoduje, ker v hermetično zaprtih, zatohlih prostorih rastline propadejo kot vsa živa bitja.

Nikakor pa ne smemo dovajati hladnejšega zraka skozi okno, temveč posredno skozi sosednje kurjene prostore. Ne zračimo, kadar je soba najbolj razgreta, tudi prostorov z odpornejšimi rastlinami ne zračimo predolgo. Ko zračimo, odstranimo rastline z okenskih polic in jih zagrnimo ali pokrijemo s polivinilastim cvetličnim klobukom, ki ga lahko sami naredimo iz pol vrečk, napetih na žični obod; ko pa se prostor znova ogreje, ta pokrivala snememo.

Mnogim sobnicam ne prija suh zrak, posebno centralna kurjava. Suhi sobni zrak pa brez škode prenašajo sanseverije, judežev jezik, klivija, aspidistra, scindapsus, velelistni gumovec in pisanolistna aloja. Za vse ostale rastline potrebujemo radiatorske ovlaževalce.

Visoko zračno vlažnost zahtevajo predvsem sobnice z nežnim listjem. Da jim zagotovimo vlažen zrak, jih postavimo nad posodo z vodo. V večji podstavek nalijemo vode, vanj pa narobe manjši podstavek, na katerega namestimo rastlino. To pa mora biti izven dosega vode, ker ji drugače začno gniti koreninice.

Večino rastlin lahko z umetnim vzdrževanjem vlage ohranimo tudi pri centralni kurjavi, žal pa nikakor afelandra, anturiuma, difenbahije, kodicuma in drugih najbolj občutljivih, za katere je najbolj primeren okenski cvetlični vrt, v katerem lahko uravnavamo toploto in vlago.

Z. T.

Lev Detela ponovno nagrajen

V Mariboru rojeni in na Dunaju živeči slovenski rojak in pisatelj Lev Detela je na avstrijski državni praznik 26. oktobra 1982 prejel literarno nagrado nižjeavstrijske deželne vlade. Med posebno slovesnostjo so mu jo podelili za številne novele in pripovedi, ki jih je napisal v nemškem jeziku in povezal z ljudmi in dogodki v Nižji Avstriji. Podelitev letošnjih nižjeavstrijskih kulturnih nagrad bo v rojstni hiši komponista Haydna v Rohrauru v bližini gradišćanske deželne meje. Odličja je Levu Deteli in drugim znanstvenikom in umetnikom vseh vrst (skupno petnajst) izročil nižjeavstrijski deželni glavar Siegfried Ludwig v navzočnosti številnih politikov

Lev Detela je v zadnjem času pripravil za tisk več nemških del. Tako bo v kratkem izšla v novi zbirki revije LOG Detelova protimilitaristična bralna igra »Tisočletna vojna«. Ker je iz ekonomskih vzrokov prenehala obstajati dunajska avantgardistična založba Rhombus-Verlag, pri kateri je Detela izdal dve nemški leposlovni knjigi, je prišlo do zastoja tudi pri iz-

daji Detelove že dalj časa napovedovane prozne knjige »Pogovori pod tovarniškimi dimniki«, ki je bila v odlomkih že predstavljena po številnih revijah in časopisih vsega nemškogovorečega prostora. To delo bo zdaj v doglednem času izšlo pri drugi, novi leposlovni in umetnostni založbi. Iz Amerike pa poročajo, da je v tisku trojezična pesniška zbirka Milene Merlak in Leva Detela, ki bo izšla pod naslovom »Kaj je povedala noč«. Teksti bodo objavljeni in angleščini, slovenščini in nemščini ter bogato ilustrirani z umetniškimi prilogami. Angleške prevode je opravil na Dunaju živeči ameriško-avstrijski pisatelj in prevajalec Herbert Kuhner.

Lev Detela že nekaj časa piše novo obširno nemško prozno delo »Grand Hotel«, pripravlja pa tudi novo slovensko pripovedno delo, ki se delno nanaša na pisateljevo otroštvo v Ljubljani in na Stajerskem ter na leta, ki jih je preživel v Avstriji, čeprav glavna oseba dela ni pisatelj, temveč ČAS, ki je postal nevaren ljudem in stvarjem.

V nedeljo bo skavtska prireditev

Tržaški skavti in skavtinje vabijo na Skavtsko prireditev, ki bo v nedeljo ob 17.00 v Kulturnem domu v Trstu. To bo slovesno sklepno praznovanje tridesetletnice zamejskega skavtizma. Prva skupina je bila ustanovljena oktobra 1951 v Škedenju. Iz nje se je razrasla v letih močna organizacija s svojimi moškimi in ženskimi vejami na Goriškem in Tržaškem, s tesnimi odnosi z brati in sestrami na Koroškem in v duhu skavtske povezanosti preko vseh razlik po vsem svetu. Poleti 1952 je bilo na Sv. Višarjah prvo skavtsko taborjenje, jeseni so bila sprejeta prva pravila, ki so na čelo organizacije postavila znamenito trojko: letos poleti umrli prof. Ivan Theuerschuh - starešina, duhovni vodja - pobudnik prve skupine takratni kaplan Lojze Zupančič, načelnik - rajni profesor Oton Berce.

Zato je razumljivo, da je bilo celo delovno leto posebno praznično, jubilejno. Poleg tega je letos še pomembna vrsta obletnic: 125-letnica rojstva ustanovitelja in prvega svetovnega voditelja skavtizma Roberta Baden-Powella (1857-1941), 75-letnica prvega njegovega skavtskega tabora na otočku Brownsea (1907), ki velja za začetek te vzgojne mladinske organizacije, 60-letnica ustanovitve skavtske organizacije v Sloveniji.

Nedeljska prireditev v Kulturnem domu obsega več točk, prireditelji pa so po-

Srečanja z Wajdo

Pod pokroviteljstvom tržaške občinske uprave in deželnega stalnega gledališča ima širša tržaška javnost v teh dneh možnost, da spozna znanega poljskega filmskega režiserja Andrzejaja Wajdo, ki je posebno v zadnjih letih zaslovel širom po svetu zaradi priznanj, ki so jih bili deležni njegovi filmi. Tako je dobil vrsto poljskih priznanj, a tudi mednarodnih. Med zadnjimi »Zlato palmo« v Cannesu za film »Železni človek«. Prav tako je njegova beseda in stališče doživelo precejšen odmev v zvezi s težko situacijo, v kateri se danes nahaja poljski narod.

Spored tržaških srečanj z Wajdo je zelo bogat. Filmski cikel, ki so ga od 20. do 28. t.m. predvajali v kinodvorani Ariston in v »Capelli Underground«, je predstavil vrsto Wajdovih filmov, od najbolj znanih, kot »Železni človek« ali »Marmorni človek«, do drugih, kot: »Mrtvi razred«, »Svatba«, »Pepel nad veliko armado« idr. Prvo predstavitev je doživel tudi film »Afera Danton«.

Filmski izbor sta pripravili »Capella Underground« in Kinodvorana »Ariston«. Tržaška občina pa je v sredo popoldne v Krožku za kulturo in umetnost priredila zanimivo srečanje z Wajdo in okroglo mizo o njegovem delu.

Trst je torej imel v teh dneh priliko, da se je seznanil z delom tega velikega poljskega filmskega mojstra, ki spada že med klasike sodobne filmske umetnosti. Med obiskovalci obeh kinodvoran je bilo opaziti tudi precej slovenske mladine, ki se zanima za filmsko delo tega poljskega režiserja.

skrbeli, da ne bo predolga. Po pozdravu, ki ga bo imel načelnik tržaškega moškega dela organizacije Vinko Ozbič, in po nastopu za to priložnost oblikovanega pevskega zbora, ki ga bo vodil Tomaž Simčič, bo na vrsti originalna skavtska igra.

»Srečanje v planinah« je naslov igri, ki jo je za to priložnost napisala Lučka Susič. V njej s stranskimi vlogami vred nastopa kakih 15 skavtov in skavtinj. Za vaje in režijo so požrtvovalno priskočile na pomoč s svojim znanjem Marinka Theuerschuh, Marjana Prepeluh in sama avtorica Lučka Susič.

Čisto kratek pregled nad delovanjem in cilji Slovenske zamejske skavtske organizacije bo podal splet diapozitivov.

—o—

ČERNIGOJ V PROSVETNEM DOMU NA OPČINAH

V Prosvetnem domu na Opčinah so v torek zvečer odprli razstavo lesorezov in linorezov Avgusta Černigoja. Znani umetnik je razstavil dela, ki jih je ustvaril od leta 1955 dalje.

Razstavo je priredilo opensko prosvetno društvo Tabor. Prisotne je pozdravila prof. Olga Lupinc. O razstavljenih delih tržaškega mojstra je spregovoril njegov učenec, slikar Franko Vecchiet, ki je poudaril Černigojevo dosledno zavzemanje za sodobno in avangardno ustvarjanje in tudi njegov velik doprinos na področju učenja in slikarske šole.

Ob odprtju razstave je spregovoril tudi sam Avgust Černigoj, ki je prisotne seznanil z zgodovino lesoreza in tehničnih skrivnosti te umetnosti. Na večeru je nastopil tudi ženski pevski zbor »Tabor«, ki ga vodi Sveto Grgič, člani amaterskega dramskega odseka društva »Tabor« pa so recitali izbor pesmi iz zadnje pesniške zbirke Aceta Mermolje »Z zvezdami v žepu«.

Razstava bo v društvenih prostorih odprta vsak večer do 7. novembra.

NEDELJSKA IGRA V MARIJINEM DOMU V UL. RISORTA

Kot je že dolgoletna navada, priredijo na misijonsko nedeljo v dvoranici Marijinega doma v ul. Risorta v Trstu kako prireditev, ki je posvečena misijonskemu dnevu. Posebno v zadnjih letih sodeluje pri tej pobudi mladinski dramski odsek dramskega društva pri Sv. Jakobu. Tako je bilo tudi letos, ko so pod vodstvom prof. Dine Slama zaigrali njeno igrico »Misijoni in naš čas«. Igra je bila zanimivo zasnovana in dobro režirana. V njej so mladi igralci uprizorili težave in socialne ter moralne razmere v današnji družbi. Tako je igra opozorila na tiste ljudi, ki so na robu naše družbe in na katere velikokrat gledamo sovražno, nismo pa pripravljeni kakorkoli priskočiti na pomoč. Vprašanje mladih ljudi, žrtev mamil, slabe družbe in nerazumevanja, je tako zelo dobro prišlo na dan v tej igri, pri kateri so nastopili nekateri že večji igralci, veliko pa je bilo med njimi takih, ki so se prvič približali tako odgovornemu delu, kot smo ga lahko gledali v nedeljo popoldne v ul. Risorta.

Mladi igralci so bili zelo uigrani, dobro so bile zamišljeni številni režiserski priemi, ki so zelo popestrili igro, prav tako pa so lepo izveneli glasbeni vložki, ki jih

Ob koncu praznovanj tridesetletnice slovenskega skavtizma v zamejstvu bo v nedeljo, 31.10.1982,

SKAVTSKA PRIREDITEV

v Kulturnem domu v Trstu (ulica Petronio 4). Začetek ob 17. uri. Vljudno Vas vabimo, da se je udeležite.

Tržaški skavti in skavtinje

je tudi priredila Dina Slama. Vsem igralcem in igralkam, ki so zelo naravno in sproščeno odigrali svoje vloge, kot tudi njihovi režiserki gre zasluga, da je igra doživela lep uspeh. Lepo bi bilo, če bi jo mogoče še kje igrali, saj si jo je vredno ogledati.

Med večerom je bil tudi na sporedu srečolov, po igri pa še film o škofu Baragi.

Začetek operne sezone v Verdiju

Z znano Rossinijevo opero »Semiramide« se je letos začel letošnji veliko obetajoči repertoar tržaškega opernega gledališča »Verdi«. V torek, 19. t.m., je Rossinijevo delo doživelo lep uspeh, saj so tako orkester, kot zbor in solisti odlično zaigrali in odpeli svoje vloge. Prav gotovo je pri tem lepem uspehu botrovalo dejstvo, da je gledališče Verdi z novim dirigentom Danielom Orenom pridobilo odlično taktirko, ki zna od pevcev, kot tudi iz orkestra

Rossinijevo delo, ki so ga postavili na oder v tržaški operni hiši, je bilo dobro izbrano, ne samo zaradi redkih uprizoritev, in zato že zaradi tega predstavlja zanimivost, ampak tudi zaradi nespornih umetniških vrednot, ki jih to delo ima.

K uspehu, je, kot smo že rekli, pripomogel odlično vodeni orkester. Prav tako odlično pa

so odpeli svoje vloge tudi solisti. V odgovorni in zahtevni vlogi kraljice Semiramis je nastopila sopranistka Lella Cuberli. Zelo važno vlogo domnevno mrtvega sina Ninija, ki se skriva pod lažnim imenom Arsace, je odpela altistka Lucia aVlentini Terani; v moških vlogah pa je kot princ Assur nastopil baritonist Boris Martinovič. Vlogo kralja Idrena pa je pel tenorist Raimundo Mettre. Poleg teh glavnih vlog šteje Rossinijevo delo še nekaj stranskih, ki pa so bile prav tako dobro odigrane in zapete.

Kot je že tradicija gledališča »Verdi«, je svoje bolj obrobne, spremljevalne in pojasnjevalne vloge odlično odpel tudi zbor, ki ga je pripravil Andrea Giorgi.

Za sceno in kostume je poskrbel Pier Luigi Pizzi, ki je bil tudi režiser te prve opere na letošnjem repertoarju gledališča Verdi.

Goriški odmevi na jugoslovanske ukrepe

Takoj po uvedbi znanih gospodarskih ukrepov v sosedni državi je bilo tudi v Gorici slišati različna mnenja in tolmačenja. Izjave so dali razni politični krogi in organizacije. Splošno je bilo ugotovljeno, da so sprejeti ukrepi bili pač nujni za jugoslovansko gospodarstvo, izražena pa je bila tudi zaskrbljenost glede bodočega sodelovanja ob meji. Znano je namreč, da je Gorica poznana kot mesto, ki leži na najbolj odprti meji; velik trud je bil vložen v zadnjih dvajsetih letih, da je bilo mogoče doseči največje oblike vsestranskega sodelovanja med obema občinama in končno tudi med Slovenijo in našo deželo in med prebivalstvom na vseh ravneh. Zadnji jugoslovanski ukrepi so pa praktično zmanjšali te možnosti, vsaj kar se tiče vsakodnevnega prehajanja meje in vsakodnevnih številnih stikov, da ne govorimo o številnih kulturnih in športnih izmenjavah; poglavje zase je seveda zmanjšanje slovenskih in jugoslovanskih odjemalcev v goriških trgovinah, ki so bili daleč pred italijanskimi kupci.

V zadnjih dneh so se zvrstili razni sestanki med goriškimi in novogoriškimi političnimi ter gospodarskimi krogi. V Novi

Gorici sta bili delegaciji Slovenske skupnosti in SKGZ, na sedežu trgovinske zbornice v Gorici pa so se sestali goriški župan Scarano, predsednik trgovinske zbornice Lupieri in predsednik skupščine občine Nova Gorica Debeljak, predsednik tamkajšnje trgovinske zbornice Besednjak in predsednik novogoriške komisije za stike z inozemstvom Korenč. Predstavniki iz Nove Gorice so objasnili sedanje gospodarske ukrepe; kar se tiče prehodov čez mejo, se pripravljajo novi dodatni ukrepi, vsakovrstno sodelovanje pa ne bo zadobilo nobenega zastoja, predvsem v gospodarskem poslovanju samostojnih obmejnih računov; nadaljevali se bodo stiki na občinski ravni, paritetne komisije se bodo nemoteno sestajale in opravljale svoje delo.

Položaj v Jugoslaviji je bil tudi predmet razgovorov na srečanju občinskih in pokrajinskih upraviteljev v petek popoldne na sedežu goriške pokrajine. Prisoten je bil tudi podpredsednik poslanske zbornice Loris Fortuna, ki je podčrtal potrebo, da se poiščejo vse možnosti, kako pomagati sosedni državi. S tem v zvezi je dejal, da je treba doseči sporazum z državami Evropske gospodarske skupnosti. Jugoslovanski ukrepi nedvomno predstavljajo hud udarec goriškemu, že tako hudo preizkušenemu gospodarstvu, zato je potrebno pripraviti vrsto ukrepov, ki bi pomagali Goriški iz krize, mogoče tudi s spremembami ponovnega financiranja zakona o Osimu.

Tudi na otvoritvi letošnjega sejma pohištva »Ambiente 6« so govorniki posvetili del svojih posegov novonastalemu položaju v Jugoslaviji. Osrednji govor je imel podtajnik v zunanjem ministrstvu Fioret, ki je med drugim dejal, da je v tem tednu že večkrat stopil v stik z jugoslovanskim veleposlanikom v Rimu in da Italija sprejema z zadovoljstvom na znanje, da so ti ukrepi začasni in samo gospodarskega značaja. Na otvoritvi so govorili še župan Scarano, predsednik trgovinske zbornice Lupieri, predsednik goriške pokrajine Cumpeta in deželni odbornik Tripani; vsi so se dotaknili trenutnega položaja ob meji, slednja pa sta tudi podčrtala nujnost, da država in dežela priskočita na pomoč goriškemu gospodarstvu, sicer ne bo izhoda iz krize.

NOVO VODSTVO ZBORA MIRKO FILEJ

Moški zbor Mirko Filej je imel v torek, 12. oktobra, svoj redni občni zbor, ki ga je otvoril dosedanji predsednik dr. Mirko Šturm. V daljšem poročilu je nakazal vse glavne točke zborovega delovanja, omenil gostovanje naših rojakov iz Belgije, se zaustavil ob veseli ugotovitvi, da je zbor pomlajen z novimi, svežimi glasovi; zbor je poskrbel tudi za družabnost, saj je v juliju organiziral tako imenovano Poletno šagro; vse delovanje je bilo združeno z velikimi stroški, a kljub temu si je zbor nabavil nove obleke, sedaj pa se pripravlja na turnejo v ZDA prihodnje leto. Sledili sta poročili tajnika Branka Blažiča in blagajnika Viktorja Selva; zatem so bile volitve, ki jih je vodil Jožef Vižintin. Za predsednika je bil izvoljen Viktor Prašnik, podpredsednik je dr. Mirko Špacapan, tajnik Branko Blažič, blagajnik Viktor Selva, ostali odborniki pa Silvan Bensa, Robert Jug, Edi Pavletič in Ivo Tomšič.

Delovanje Slovencev na Laškem

V Ronkah in okoliških občinah je precej naših rojakov, ki skrbijo tudi za to, da se kulturno življenje na tem predelu razgiba; zato organizirajo raznovrstne prireditve, živahno je versko življenje, dobro napredujeta otroški vrtec in osnovna šola, razgibano je delovanje večnamenskega kulturnega centra. Kot rečeno so v zadnjem času organizirali več pobud. Tako so ob koncu avgusta poromali na Sv. Višarje, v septembru in oktobru pa so imeli dva kulturna večera. Prvi je bil zadnjo soboto septembra v prostorih pri cerkvi sv. Lovrenca v Ronkah, ko sta prof. Franka Ko-

janec in prof. Zvonko Legiša pripravila večer posvečen Krasu. Prof. Kojanec je predstavila film Kamen, živa zgodovina Krasa, ki so ga pripravili dijaki srednje šole Igo Gruden v Nabrežini in s katerim so letos prejeli prvo nagrado na drugem mednarodnem tekmovanju za šolske filme v Pesaru. Prof. Legiša pa je prikazal diapozitive o življenju v kraških mlakah in v Doberdobskem jezeru. Inž. Marjan Jevnikar pa je bil gost naslednjega večera, v soboto, 9. oktobra, ko je predvajal kratkometražne filme s potovanj po Egiptu in nekaterih evropskih državah.

Koledar dramskega sporeda

RADIA TRST A ZA MESEC NOVEMBER

Od 1. do 13. novembra ob 14.10, vsak dan od ponedeljka do sobote, se nadaljuje umetniško branje romana v nadaljevanjih. Branko Hofman »NOC DO JUTRA«. Dramaturška redakcija in režija Marjana Prepeluh. Roman o usodi dveh ljudi v prelomnem obdobju slovenske zgodovine - v času inform-biroja.

2. novembra ob 18. uri: izvirna radijska igra. Brunz Pertot: »PA POJDI IN POTOLAŽI JIH!«. Sodobna legenda ob dnevu vseh mrtvih. Izvedba: Radijski oder pod vodstvom Glavka Turka.

6. novembra ob 18. uri: DVIGNJENA ZAVESA. Beleške Sergeja Verča o gledališkem dogajanju doma in od drugod. V tej številki med drugim: kritično o prvi premieri SSG v Trstu, zapis z Boršnikovega srečanja v Mariboru ter še kaj.

9. novembra ob 18. uri: odprti dramski val. »MINISTER GREGOR PA NIČ...«. Monodramska priredba Levstikovega »Martina Krpana«, kot si jo je zamislil in režiral Jože Babič. Celotno Krpanovo zgodbo pripoveduje cesarski birokrat minister Gregor. Igra ga Alojz Milič.

13. novembra ob 18. uri: biografije velikih Slovencev. Janez Povše »JACOBUS GALLUS«. Dramatiziran življenjepis o velikanu naše glasbene preteklosti in izjemnem samobitnem ustvarjalcu. Izvedba: Radijski oder. Režija: avtor.

Od 15. do 20. novembra: ob 14.10: roman v nadaljevanjih - dramatizirani roman (ponovitev). Juš Kozak »BELI MACESEN«. Ljudsko domačijska povest avtorja »Šentpetra« in »Lesene žlice«, ki izžareva strašno silo življenja. Izvedba: Radijski oder. Dramatizacija in režija: Janez Povše.

16. novembra ob 18. uri: neapeljsko gledališče. Salvatore di Giacomo »ASSUNTA SPINA«. Prevod: Lelja Rehar. Drama ženske nečimrnosti in vetrnjaštva hkrati pa tudi zvest dokument življenja in navad neapeljskih ljudi. Igro izvajajo člani Radijskega odra pod vodstvom Glavka Turka.

20. novembra ob 18. uri: pozabljeni smeh. Cvetko Golag »VDOVA ROŠLINKA«. Starožitna erotična komedija o košati kmečki vdovi Marjani, ki ji srce še zmeraj utripa po privlačnih moških. Priredba: Jože Babič. Izvedba: Slovensko stalno gledališče v Trstu. Režija: Adrijan Rustja.

Od 22. do 27. novembra ob 14.10: roman v nadaljevanjih - dramatizirani roman (ponovitev). Vladimir Levstik »ZAPISKI TINE GRAMONTOVE«. Samosvoja osebnost naše književnosti obravnava v tem delu meščansko življenje, sredi katerega stoji originalna in elementarna ženska postava, nekakšna Kastelka iz avtorjevega znamenitega dela »Gadje gnezdo«. Dramatizacija: Marija Cenda. Izvedba: Radijski oder. Režija: Zarko Petan.

23. novembra ob 18. uri: klasik tromesečja. J. W. Goethe »HERMAN IN DOROTEA«. Epiko-idilična pesnitev nemškega velikana z gore, ki sodi v čas tako imenovanega »klasičnega desetletja«, to je izjemnega osebnega

■ dalje na 7. strani

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Pričetek nove sezone SSG v Trstu s Plavtovim Hvalisavim vojakom

»Prav mi je, ko bi se isto pripetilo drugim, bi bilo na svetu manj packov.« S temi besedami, samokritiko hvalisavega vojaka Stolpoloma, se konča verjetno najbolj znana Plavtova komedija, ki jo je Slovensko stalno gledališče izbralo za pričetek jubilejne sezone ob 75-letnici ustanovitve poklicnega slovenskega gledališča v Trstu.

Če se sicer tekstu pozna nagrmadeni prah tisočletij, delo je nastalo pred približno 2.200 leti sredi slave in veličine rimskega cesarstva, pa je postavitev Mileta Koruna tako živa, pestra, polna domislic, da predstava zadovolji tudi zahtevnejšega gledalca.

Plavt v zgradbi odrskega dogajanja nikakor ni izviren, saj je večino motivov prevzel od grških komediografov, vendar je mojster v opisanju človeškega gradiva, v prikazovanju vsakdanjega, lahkoživega Rima, ki veseljači in ljubimka, trguje, predvsem pa spletkari. Zgodba Hvalisavega vojaka je kaj preprosta, saj je bila namenjena bolj osvobodencem in sužnjem, navadnim meščanom kot pa senatorjem in vrhnim plastem rimske cesarske družbe. Hvalisavi Stolpolom se izprava s svojimi namišljenimi junaštvimi tako v bojih kot v ljubezni, toda okolica mu bahaštvo sproti odplačuje. Tako bo v svojem samoprepričanju, da je junak in ljubimec zapadel kaj enostavni spletki, izgubil bo ljubico v lastni hiši, ker si je zaželel sosedo, končno pa bo ostal pretepen kot zapeljevalec praznih rok. Njegova poglavitna in edina krivda je v omejenosti po eni in bahaštvo po drugi strani.

Ustvariti iz take komediografske skromnosti delo, ki ohrani svoje bistvo v tako dolgem

časovnem razponu, je že umetnost zase, ki dokazuje, da Plavtov humor ni osvojil zgolj starega Rima, pač pa tudi kasnejše rodove do današnjih dni. Nastale so enačice od Machiavelija do Molièra, še posebej pri narodih z vojaško tradicijo, nastali pa so novi hvalisavi vojaki tudi v literaturi od Sienkiewiczzevega Zaglobe in zakaj ne do Finžgarjevega Radovana.

Mile Korun je Plavtov tekst pregnetal, mu dal ritma z odrskimi domislicami od konja na koleščkih, s katerim se predstavi Stolpolom in porušenjem kuliserije ob koncu predstave. Toda to so le najvidnejše, saj bi še in še lahko naštevali prav do za gledalca manj opaznih.

Naslovno vlogo hvalisavega vojaka je ubra- no do najmanjših podrobnosti odigral Anton Petje, ki je tokrat morda bolj z igro oči in mi- miko kot pa z besedo izdelal lik omejenega ba- hača. Njegova igra raste skupno z odrskim do- gajanjem vse do viška, ko spozna prevaro in ko se nam skoraj zasmili. Ob njem je izstopal Tone Gogala kot Spletko, vojakov suženj, ki splete celotno ukano na račun hvalisavega gospodarja. Gogala se nam je predstavil z no- vim, še nepoznanim likom, ki je povsem pre- pričal. Gotovo gre za eno najboljših vlog, kar jih je doslej odigral pri nas. Prijetno sta pre- snetila tudi oba nova igralca Barbara Jakopič kot Polizka, okrog katere se vrtila celotna zgod- ba, in Bojan Umek kot hlapec Zlobkec.

Prav tako dobro so bile izdelane tudi osta- le vloge Staneta Starešiniča, Silvija Kobala, Li- vija Bogatca, Alojza Miliča, Bogdane Bratuž, Mirande Caharija, Stojana Colje in Draga Go- rupa, saj je predstava, kot si jo je zamislil Mile Korun teamsko delo, v kateri skoraj ni prostora za individualno izstopajoče kreacije.

Saša Rudolf

Novembra otvoritev glasbene sezone

Prvi od šestih koncertov letošnje glas- bene sezone bo 18. novembra v Kultur- nem domu z nastopom Goriškega komor- nega orkestra in solistov Lina Urdana in Giorgia Marcossija. Kot že vrsto let bo tu- di letošnja sezono organizirala Glasbena matica v sodelovanju z Zvezo slovenske katoliške prosvete in Zvezo slovenskih kul- turnih društev. Namen organizatorjev je nuditi goriški publiki predvsem jugoslo- vansko glasbeno ustvarjalnost. Drugi kon- cert bo tudi v Kulturnem domu in sicer 16. decembra, ko bo nastopil Zagrebški go- dalni kvartet. Dva koncerta bosta v Kato- liškem domu: 17. januarja bodo nastopili Madrigalisti iz Zagreba, 17. februarja pa pianistka Zdenka Novak iz Zagreba. Slo-

venska mojstra čelist Ciril Škerjanc in pia- nist Aci Bertonec bosta gosta goriške se- zone 7. aprila v palači Attems. Zadnji kon- cert bo 20. aprila v Kulturnem domu, kjer bo nastopil orkester Radiotelevizije Ljub- ljana ob sodelovanju mladinskega zbora Glasbene matice iz Trsta pod vodstvom Stojana Kureta. Kot je razvidno iz nave- denega programa, gre zares za kvalitetno zasnovano glasbeno ponudbo. Zeleli bi, da bi čim več poslušalcev zaznalo pomen to- vrstnih prireditev in da bi s prisotnostjo na koncertih dalo priznanje izvajalcem in organizatorjem; gre končno za dokaz neke kulturne zrelosti. V tem tednu so začeli z vpisovanjem abonmajev, na sedežu Glas- bene matice, ul. Croce, v Gorici.

Karantanski klobuk

Najpristnejši slovenski simbol

JOŽKO
ŠAVLI

Da se je lahko razširilo takšno gledanje in se obdržalo, so se ideologi poslužili več zgodovinskih potvorb. Najprej tega, da je bila Karantanija s pokristjanjenjem zasužnje- na po Nemcih (takrat so bili še Bavarci in Franki); nadalje da so slovenski Karantanci po upor skupaj z Ljudevitom, slavonskim knezom, in s porazom od strani Frankov izgubili svoje lastno plemstvo, katerega so zamenjali nemški grofje; nadalje, da je plemstvo govorilo seveda nemško in tako tudi čutilo, ohranilo pa je zaradi zunanjega videza še naprej ustoličevanje do vojvode Ernesta Železnega (1414); zamolčano je na- daljevanje le-tega v poklanjanju (do 1728) in seveda njegov obvezujoči značaj; fevdalni red, ki je sicer v vsej Evropi ob svojem času veljaven in normalen, se v slovenskem primeru prikazuje kot nemški, le kmet naj bi bil slovenski.

Vse te trditve so v bistvu lažne in ven- dar jih odgovorni vse do danes niso razči- stili. Obenem s tem pa, razumljivo, tudi ne slovenske zgodovinske pravne simbolike, ki jo je popolnoma zameglila panslovska

histerija, kolikor politični režimi niso skrb- no pazili na to, da bi posamezni pisci ne uveljavili samostojnih slovenskih gledanj. J. Mal in F. Grivec s samostojnimi sloven- skimi stališči nasproti režimskemu varo- vancu Lj. Hauptmannu med obema vojnama nista prodrli. Po zadnji vojni pa so bila sa- mostojna slovenska stališča označena v ob- dobjju policijskega ministra Aleksandra Ran- kovića kot »nacionalistična«. In na tem smo običali.

Ustoličevanje

Ustoličevanje, to najpomembnejše poli- tično dejanje v slovenski zgodovini, se v zgodovinopisju še danes prikazuje kot ne- kaka folklor ali celo politična burka, s ka- tero si je tuji, t.j. »nemški« vladar hotel pri- dobiti simpatij med slovenskimi Karantan- ci. Panslovska zagledani zgodovinopisci mu hočejo po vsej sili najti podobnih obi- čajev pri drugih slovanskih narodih, npr. med Ukrajinci ali kje v Bosni, samo da bi zvodneli njegov slovenski značaj. Nemški, zlasti še avstrijski pisci ustoličevanju sicer

ne zanikajo pravno političnega bistva, ven- dar pa ga prikazujejo le kot »koroško« in ne kot karantansko slovensko.

Da v primeru ustoličevanja ne gre za nikakršno politično burko ali folkloro, se v zadnjem času zavemo šele ob izidu knjige, ki jo je napisal dr. Jože Felicijan, profesor zgodovine iz Clevelanda. Knjiga ima na- slov: »The Genesis of the Contractual The- ory and the Installation of the Dukes of Car- inthia« (Celovec - Cleveland, 1967).

V knjigi ugotavlja prof. J. Felicijan, da je Thomas Jefferson, sestavljalec ameriške izjave o neodvisnosti (1776), dobro poznal obred ustoličevanja in sicer iz opisa v knji- gi »Les six livres de la république« (1576), ki jo je napisal francoski politični teoretik Jean Bodin. Jeffersonov izvod knjige je pro- fesor Felicijan natančno pregledal in ugo- tovil, da se je njen lastnik podpisal z začet- nicami svojega imena prav na tisti strani, na kateri je ustoličevanje opisano in poleg tega le še pri Bodinovem opisu tirana.

Knjiga obravnava pogodbeno (kontrak- tualno) teorijo izvrševanja politične oblasti, dejstvo, ki ga slovensko zgodovinopisje po- polnoma izpušča.

Pogodbena (kontraktualna) teorija o nastanku o- blasti predpostavlja, da so vsi ljudje enaki in zato nima nihče že vnaprej dane pravice, da bi drugim vladal. Dejstvo pa je, da je kakršna koli družba brez oblasti nemogoča. Oblast nastane ali s tiranijo, t.j.

Koledar dramskega sporeda

■ nadaljevanje s 6. strani

ga in ustvarjalnega sožitja med Goethejem in drugim velikanom, F. Schillerjem. Prevod: Branko Žužek. Izvedba: Radijski oder. Režija: Mirč Kragelj.

27. novembra ob 18. uri: biografije velikih Slovencev. Janez Povše »ANTON TOMAŽ LINHART«. Igra o svetovljanu naše književnosti, izjemne in genialne osebnosti, ki je doživljala v prvi osebi stvarnost takratne viharne Evrope. Izvedba: Radijski oder pod avtorjevim režijskim vodstvom.

Od 29. novembra do 4. decembra ob 14.10: roman v nadaljevanjih - dramatizirani roman (ponovitev). Boris Pahor: »SPOPAD S POMLADJO«. Po romanu »Onkraj pekla so ljudje« zapis o grozotah nacističnih taborišč, o ljubezni, ki vodi v odrešenje in o človekovem prerojenju, na večnem previsu med življenjem in smrtjo. Izvedba: Radijski oder pod vodstvom Marjane Prepeluh.

30. novembra ob 18. uri: slovenska poetična drama. Miran Jarc »IZGON IZ RAJA« in »OGNJENI ZMAJ« (ponovitev). Dve enodejanki pesnika kozmosa, ki ga upeva skozi slutnje in vizije. Izvedba: Radijski oder. Režija: Mirko Mahnič.

Zmedenost idej...

■ nadaljevanje s 1. strani

Dokler se to ne spremeni in dokler ne bodo dobili tisti, ki so bogati na znanju, in imajo tudi trdna etična načela, več besede pri reševanju problemov, pač ni pričakovati nikakega izboljšanja niti v državnem niti v mednarodnem okviru. Znanost pa bi se morala bolj jasno zavesti moči in sposobnosti, ki jo predstavlja, ter postati samozavestnejša nasproti politični oblasti.

diktatura, ali pa s pogodbo med vladarjem in ljudstvom (demokracija).

Opis ustoličevanja je Jeffersona, če mu že ni dal zamisli, pa vsaj utrdil v prepričanju, da je pogodba med vladarjem in ljudstvom mogoča oblika oblasti in ne utopijska, saj jo je neki narod t.j. Karantanci že od davnega časa izvajali. Potemtakem takšen način nakazal, da je treba ustoličenje jetrudili nasprotniki, češ da še nikjer in pri nobenem narodu ni bila sklenjena pogodba med vladarjem in vladanimi.

Prof. J. Felicijan je v svoji knjigi na ta način nakazal, da je treba ustoličenje jemati prvenstveno kot ustavno-pravno t.j. politično dejanje.

Nastane pa ob tem vprašanje, koliko je bila veljavna njegova politična vsebina še po odpravi domačih vojvod v Karantaniji (828), ko so se na vojvodskem oz. knežjem sedežu menjavali vladarji različnih fevdalnih rodbin (med drugim, nič drugače kot povesod drugod po Evropi). In posebno še, kakšno veljavno vsebino je imelo ustoličenje potem, ko je vladar postal deden in ga niso več izvolili (dasi so sicer še v 11. stoletju Karantanci zavrnili ustoličenje vojvode Kunona, ki je bil celo kraljev sorodnik).

Prvič, ko vladarji postanejo dedni, preneha sicer s tem pogodbeno (kontraktualno) pravo umeščanja izvoljenega vladarja,

— Zdej se pej res ne čudem več, če je naša država taku u krizi, zapufana jn z inflacijo jn vse sorte. Če se oblast obnaša taku ku u Pordenoni ...

— Sm slišou, ja. Nekšne prostitutke so organizirale prfina ano tiskovno konferenco pruti njuh komuni. Zatu ke jem neče dat kartelo za davke. Zatu ke uane be rade plačavale davke ku drugi ledje, ma na komuni so jem rekli, de njuh meštir po zakoni ne obstaja jn taku tudi ne morejo plačat davka.

— Ma premisli: so ženske, ke be rade plačale davke jn oblast pej njuh dnarja neče, zatu ke njuh meštirja ni.

— E, jest zastopem tudi uradnike od pordenonskega komuna. Če je oblast rekla, de u Italiji prostitucije ni, pole ne more an komun vzet davkov od prostitutk.

— Ma vidi na, kam smo pršli. Jn u cajti, ke usak gleda, de ne be plačau davkov al vsaj kej državi odščipnu, se najdejo ženske, ke be rade plačavale davke jn jem oblast ne pesti. Taku de so

danes narbol pošteni davkoplačevalci glih kurbe.

— Jn še če premisleš, de je njuh meštir edini ke ne dela ses zgubo jn nikoli ne fehta državo za kašno pomuč al partecipacijo. Edini meštir, ke je aktiven jn rentabilen. Jn pole jem oblast nardi tašen žmako, de nanka neče njuh dnarja.

— Ma tudi banke se grdo obnašajo. Nekatere so tele u banki naložet dnar, ma kadar so povedale, de so prostitutke, tudi banka ni tela njuh dnarja. Koker, de ne be biu pošteno zaslužen.

— Če dobro premislemo, be se vsi pošteni držaulani mogli špeglat glih pr teh pordenonskih prostitutkah. Če be bli vsi taku pošteni ku uane, be narbrž država ne bla u tašni krizi. Jn jemajo čisto prou kadar rečejo, de od njuh žvota so uane gospodinje jn lahko nardijo ž njega kar čejo. Lahko ga prodajo al dajo na fet al kar čejo. Sej tudi fudbalisti prodajajo svoje noge, delouci svoje roke jn taku naprej ... Kej nismo vsi glih?

— Vidi, denmo reč: uane prodajajo svoj žvot — pej tisti, ke prodajajo svojo pamet? Posebno u politiki je strašno dosti takeh, ke se odrečejo svoji pameti jn jo dajo na fet kašni ideologiji samo zatu, de lahko pridejo na kašen lep stolček. Kej se ne uani tudi prostituira? Jn nobeden jem neč ne očita jn vsaka banka rada vzame njuh dnar, čeprav so glih taku prostitutke.

— Ne, moškem ne moreš reč prostitutka. Njem be mogli reč prostitutek. Al prostitutnik?

— Tudi prostitutek al prostitutič ne be blo slabo. Videš, tle smo odprli ano novo vprašanje za slovenski pravopis. U prihodnji izdaji slovenskega pravopisa bojo jezikoslovci mogli določet ta pravo besedo.

— Ma bo treba še nomalo počakat.

nasledi ga fevdalno dedno t.j. nasledstveno pravo. Toda ustoličenje t.j. umestitveno dejanje ima slej ko prej svojo veljavo, saj smo z njim in s tem povezanimi prisegami zadobi novi vladar izvršno oblast v deželi. Brez tega sploh ne more vladati. Ustoličenje je s pravnega vidika isto kot kronanje po kraljevinah.

Drugič, doslednost ustoličenj novih deželnih vladarjev nam priča o nadaljevanju državno-političnega prava Karantanije, čeprav se za karantanske dežele kasneje (od 1335 dalje) uveljavi ime Notranja Avstrija, prevzeto po vladarjevi rodbini (Avstrijska hiša).

Tretjič, vztrajanje na slovenskem obrednem jeziku pri ustoličevanju (in za njim poklanjanju) govori odločilno za to, da je bilo koroško plemstvo domače ali podomačeno in ne tuje. In da je ohranjalo karantansko zavest. V nasprotnem primeru bi ustoličevalni obred potekal, če ne v nemščini, pa vsaj v latinščini.

Pri ustoličevanju, njegovem obredu in simboliki gre zaradi tega za vse prej kot pa za politično burko, zaigrano zato, da bi si »tuji« vladar pridobil simpatije domačinov. Pogodbeno oblast zamenja sicer dedna, ni pa s tem odpravljen karantanska t.j. slovenska državnost, zakaj v tem primeru bi se vladar ne bil dolžan ustoličevati. Za primerjavo: ogrski vladar se ni hodil po

sebej kronat ali ustoličevati na Hrvaško, ki je pripadala ogrski kroni. In vendar se Hrvatvati priznavajo za zgodovinski narod, Slovenci pa ne, čeprav so to v resnici bili.

Poklanjanje

Vladar se je prihajal ustoličevati na Koroško ter umeščat v druge karantanske dežele kot deželni knez. Na Koroškem, osrednji karantanski deželi, se je v tem svojstvu ustoličil po znanem obredu preoblečen v kmečka oblačila, na knežjem kamnu itd. Zadnji, ki je bil ustoličen po tem obredu, je bil vojvoda Ernest Železni (1414). To ustoličenje se v slovenskem zgodovinsko-pisju tolmači v tem smislu, kot da bi s tem odpadla še zadnja formalnost, s katero so »tují« vladarji hoteli spomniti na nekdanje karantanske čase.

Toda takšno stališče temelji čisto preprosto na zamolčevanju dejstev. Ernestov sin, vojvoda Friderik V., je bil leta 1440 izvoljen za kralja (Friderik IV.) ter rimskega cesarja (Friderik III.) in ko se je leta 1443 prišel ustoličit na Koroško, se kot cesar in kralj ni želel preobleči v kmeta. Koroški deželni stanovci so mu to spregledali, vendar le proti obljudi in zagotovilu, da s takšnim spregledom njih svoboščine ne bodo okrnjene. V ta namen jim je vladar izdal kasneje tudi jamstveno pismo (1444).

(Dalje)

31·X·1982

SVETOVNI DAN VARČEVANJA

VARČEVANJE ŠČITI

KMEČKA BANKA GORICA	HRANILNICA IN POSOJILNICA NA OPČINAH
KMEČKO DELAVSKA POSOJILNICA V SOVODNJAH	KMEČKA IN OBRтна HRANILNICA IN POSOJILNICA - NABREŽINA
KMEČKO OBRтна HRANILNICA V DOBERDOBU	TRŽAŠKA KREDITNA BANKA d.d. TRST BANCA DI CREDITO DI TRIESTE S.p.A.

